
EĞİTİM-SEN GENEL KURULU'NA DOĞRU EĞİT-DER'İ ANIMSAMAK...

Nasıl ki, **DİSK**'li işçiler ve işçi önderleri için öyle idiyse, **TÖB-DER**'li öğretmenler ve öğretmen önderleri için de daha bir karabasandı 12 Eylül rejiminin 1980'li yılları...

Türkiye eğitim emekçilerinin, yakın geçmişte Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu (**TÖDMF**), Köy Öğretmen Dernekleri (Köy Enstitülü öğretmenlerce kurulmuşlardı ve onların dernekleriydi), Türkiye Öğretmenler Sendikası (**TÖS**), İlkokul Öğretmenleri Sendikası (**İLK-SEN**) ve Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği (**TÖB-DER**)'le sürüp gelen örgütlü savaşımına; **TÖB-DER** kapatılarak, on binlerce yöneticisi ve üyesi işkencehane ve hapishanelere atılarak, kimi yöneticileri can derdiyle yurt dışında yaşamak zorunda bırakılarak, yüzlerce yönetici ve üyesi sakatlanarak ve yaşama hakkı elinden alınarak 1980'de son verildi. Bununla da yetinilmedi, 1982 Anayasası'na göre oluşturulan 1983 tarihli Dernekler Yasası'yla üst düzey yönetim görevlileri, askerler ve polisler dışında salt eğitim emekçilerine dernek kurma ve özgürce (izinsiz) dernek üyesi olma yasağı getirildi. Böylelikle, yukarıda sözü geçen örgütleri aracılığıyla Türkiye'nin toplumsal ve siyasal yaşamının gündeminin ilk sıralarında on yıllarca kalmayı başaran eğitim emekçileri, atomize edilerek tarih sahnesinden

silinip atılmak istendiler. Ancak onlar, Nisan 1986'da abece'yi çıkararak, örgütlü savaşıma doğru yeniden devinime geçtiler. Bundan yaklaşık 2 yıl sonra da Eğitimciler Derneği (EĞİT-DER)'ni kurarak yeniden örgütsel savaşıma adım attılar.

Yaklaşık 8 yıllık bir aradan sonra Türkiye öğretmen hareketinin yeniden başlatılmasını simgeleyen EĞİT-DER, bundan 7 yıl önce (16 Şubat 1988'de) kuruldu.

Amaç, “Özelde öğretmenlerin, genelde tüm memurların grevli, toplu sözleşmeli sendika hakkını elde etmeleri konusunda bir çıkış yolunun aranıp bulunması”, bunun için “diğer memur kuruluş ve çevreleriyle de diyalog ve dayanışma içinde olunarak demokratik öğretmen hareketinin geleneksel öncülüğünün gereklerinin yerine getirilmesine çalışılması”ydı.¹

Sendikalaşmaları amaçlananlar, çalışan yüzbinlerce eğitim emekçisiydi. EĞİT-DER'in sendikal haklar savaşımına, bu savaşımın asıl sahipleri olan çalışan eğitim emekçilerini sokmanın tek yolu, Dernekler Yasası'nın simgesel “fahri üyelik” olanağı tanıyan bir maddesine (md. 18) dayanmaktan geçiyordu. On binlerce eğitim emekçisi, seçme seçilme hakkına sahip olmamalarına aldirmaksızın, işte bu açık kapı'dan girerek (aylık ödentilerini de vererek) EĞİT-DER'in omurgasını oluşturdular. Ve 5 bin asil üyesine karşılık 25 “fahri üye”si olan EĞİT-DER gerçekliğini yaratarak belki de dünyada bir benzeri bulunmayan bir örnek sergilediler.

EĞİT-DER'in kurucu ve yöneticileri belirlenirken, hareketin TÖB-DER dönemindeki iç dengeleri de göz önünde bulunduruldu ve gerek kuruluş döneminde, gerekse bunu izleyen dönemde Derneğin her eğilimden grubu ve kişiyi kucaklamasına olabildiğince özen gösterildi ve

1 EĞİT-DER'in bu temel amacını doğrulayan açıklamalar için abece'nin özellikle şu sayılarına bakılabilir: 21, 29, 36, 43, 47.

böylece, solun birliğine yönelik adımlardan biri, 12 Eylül'den bu yana ilk kez EĞİT-DER'de atılmış oldu.

Tüzüğü'nün "AMAÇ" maddesi EĞİT-DER'e, doğrudan sendikal haklar savaşımında bulunabilmesi olanağını vermiyordu. Bu nedenle EĞİT-DER, "sen bir sendika değil derneksin. Hem de bir "Sendikal Haklar Derneği", değil, "Eğitimciler Derneği'sin" denilerek kapatılabiliirdi. Ama EĞİT-DER'liler, eğitimin, eğitim emekçilerinin sorunlarının çözümü ile sendikal hakların birbirinden ayrılamazlığını her fırsatta ve ısrarla vurguladılar. Ve bu gerekçe ile; sendikal haklar savaşımının, EĞİT-DER'i üyelerinin "ortak mesleki ihtiyaçlarını karşılamak"la yükümlü kılan Tüzüğü'ndeki amaç maddesi kapsamında olduğunu savladılar.

EĞİT-DER; grevli, toplu sözleşmeli sendikaya giden yolun "sendika girişimi" aşamasına gelindiğinde sönümlenme sürecine gireceğini ve bu süreçte tüm olanaklarını, sendikal haklar savaşımını devralan sendikanın hizmetine sunacağını ve kısa sürede gereksizleşerek bu işleviyle varlığına son vereceğini söylemiş, daha da açıkçası kendisinin bu evrede "sendikaya geçiş örgütü"nden başka bir şey olmadığını, ama bu "geçiş"ten sonra istenirse sendikal alan dışındaki bir işlevle yaşamını sürdürebileceğini her fırsatta yinelemiştir.²

Yaşamını şimdi değişik bir işlevle sürdürmekte olan EĞİT-DER'in sendikal haklar savaşımı sürecinde yaptığı çalışmaların belli başlılarına burada kısaca göz atabiliriz:

Sendikal Haklar Kurultayı: 22, 23, 24 Eylül (1989) günlerinde Ankara'da toplanan ve sendikal haklar savaşımının doruk noktasını oluşturan bu Kurultay, "sendika girişim süreci"ne geçişin başlangıcını oluşturmuştur.

2 abece, Sayı: 21, 36, 43

Sendikal Haklar İçin Öğretmenler Günü: Kamuoyunun dikkatini sendikasız kamu emekçilerinin sendikal hakları üzerine çekebilmek için her yıl 24 Kasımlarda resmi törenlerle yinelenen askersel “Öğretmenler Günü” kutlamalarını 24 Kasım 1989 günü tüm yurt yüzeyinde “Sendikal Haklar İçin Öğretmenler Günü” şölenlerine dönüştürmüştür.

Sendika Tüzük Taslağı: EĞİT-DER, sendikal haklar savaşımını baştan sona işçi sınıfının sendikal hareketi yönünde sürdürmüş, Ankara Valiliği'ne sendika başvurusunun ekinde verilecek *Sendika Tüzük Taslağı*'ni, işçi sendikaları tüzüklerinin bir benzeri olacak biçimde hazırlamış, tartışılmak üzere 13 Şubat 1990'da şubelerine ulaştırmıştır.³

Sendikal Dayanışma Hareketi: Hem kendisinin geleneksel bir önceliğe ve yükümlülüğe sahip olduğu ve hem de sendikal haklar savaşımının ancak buna doğrudan gereksinimi olan kuruluşlarla dayanışarak utkuya ulaşabileceği görüşünden hareketle EĞİT-DER, ilgili tüm kuruluşların genel merkez yönetimlerine, ortaklaşa bir “Sendikal Dayanışma Hareketi” oluşturma önerisi götürmüş, öneriyi kabul eden bu kuruluşlar, daha sonra “sendika girişimi”ni ilk kez EĞİT-DER'in eğitim işkolunda başlatması ve bu ilk girişimin yurt çapında, Türkiye ve Avrupa kamuoyunda yankılar uyandıracak bir biçimde desteklenmesi kararına varmışlardır. Bunun için Ziraat Bankası Kızılay Şubesi'ne “Sendikal Haklar Fonu” hesabı açılmıştır.

15 Şubat 1990 Genelgesi: Sendika girişim sürecini alabildiğine hızlandırdığı için sendikal haklar savaşımının bir başka doruk noktası sayılabilecek olan bu genelgeye göre;

-Tüm şubeler, Sendikal Dayanışma Hareket'ini il ve ilçeler düzeyinde de oluşturacaklardı.

³ Tam metin olarak abece'nin Şubat 1990 tarihli 47. sayısında yayımlanan söz konusu Tüzük Taslağı EKLER bölümündedir.

-Şubeler, üyelerinin bulunduğu okullarda, çalışan bütün eğitim emekçilerine “sendika üyesi” ve de “kurucusu” olmaları çağrısında bulunacaklardı. Her şubede, kurulacak sendikanın şubelerine bir ön hazırlık olmak üzere, şube yönetimlerine bağlı bir “Sendikal Haklar Komisyonu” kurulacak, 3-9 kişiden oluşacak bu Komisyon'u, eğitim işkolunda sendika üyesi olmak isteyenlerin aynı zamanda kurucu üye olmak isteyenler arasından seçtikleri eğitim emekçileri oluşturacaktı.

EĞİT-DER şubelerine bağlı Sendikal Haklar Komisyonlarının oluşturulmasından sonra artık, Ankara'da sendika kurulması; arkasından, il ve ilçelerde bu sendikanın şubelerinin açılması noktasına gelinmişti. Tüm “memur” ve de genel kamuoyu, eğitim işkolunda Ankara Valiliği'ne yapılacak sendika başvurusunun tarihini EĞİT-DER'in açıklamasını bekliyordu. Ancak tam da bu sırada, EĞİT-DER yönetiminde, sendikanın kimlerle, nerede, ne zaman ve kaç kişi ile kurulacağı konularında anlaşmazlık çıktı ve Türkiye öğretmen hareketini eğitim emekçilerinin özgücüsüyle bir sendikal hareket düzeyine yükseltirken EĞİT-DER ikiye bölündü. Sendikasız kamu emekçileri kesiminde ilk sendika yine de eğitim işkolunda ama 2 tane olarak kuruldu. Olay, öteki işkollarındaki kamu emekçileri ve onların Sendikal Dayanışma Hareketi'ni oluşturan örgütleri üzerinde şok etkisi yarattı. Ama geriye dönüşü olmayan bir noktaya, girişim düzeyine az çok onlar da gelmişlerdi ve onlar da kendi işkollarında çoğunca bölünerek 28 Mayıs 1990'da EĞİTİM-İŞ'in, 13 Kasım 1990'da EĞİT-SEN'in kurulmasından sonra arka arkaya sendikalarını kurdular.

O günden bu yana yüz binlerce kamu emekçisini örgütleyen; nice yönetsel, yargısal engelleri aşarak, polis coplarına, “devlet köpekleri”nin saldırılarına direnerek, günümüz Türkiye'sinde sendikal, toplumsal ve siyasal yaşamın önemli dinamiklerinden olduklarını kanıtlayan “Kamu

Çalışanları Sendikaları”⁴, görüldüğü gibi EĞİT-DER'in ve EĞİT-DER'le birlikte Sendikal Dayanışma Hareketi'ni oluşturan öteki kuruluşların açtıkları yoldan bugünlere geldiler⁵ ve eğitim işkolunda, 5 yıla yakın bir gecikme ile de olsa sendikal birliği yarattılar⁶. Aynı birliğin, benzer bir durumun henüz aşamadığı öteki işkollarında da yaratılması için yeni bir örnek oluşturdular...

EĞİT-DER'in bu kısa yaşam öyküsü, onun demokratik öğretmen hareketimizin hem ürünü ve hem de üreticisi olduğunu göstermektedir. Ama sendikal özgürlüklerin önündeki engelleri aşmanın bir örgüt içinde yan yana gelerek (mekanik birliktelikle) değil, tüm çeşitlilikleri kapsayan organik bir bütün oluşturmaktan geçtiğini de göstermesi, bu yazının amacı bakımından çok daha önemlidir.

EĞİT-DER'de böyle bir birlik/bütünlük sürecinden geçilmiş olmasaydı yukarıda bir bölümü özetlenen etkinlikler dizisi nasıl yaratılabilirdi? Nasıl, Türkiye öğretmen hareketine dernek düzeyinde bile yaşam hakkı tanımayan 12 Eylül zifiri karanlığından bugünlere, hem de sendikal hareket düzeyine sıçranarak gelinebilirdi?..

Eğitim emekçilerinin örgütlü devinim tarihinde, örneğin TÖB-DER sürecinde ayrı ayrı kongrelere ve yönetimlere sürüklenecek denli iç çekişmelere tanık olunduğu bir zamanda bile yıllarca süren böyle bir duruma düşülmemişti. Ama ne de olsa EĞİT-DER sürecinde hem de sendikal haklar savaşımı tam da ürününü verirken ortaya çıkan EĞİT-

4 “Kamu Emekçileri Sendikaları (KES)” denilse acaba daha iyi olmaz mı?

5 Kamu emekçilerine sendika yolunun açılması sürecinin biraz daha yakından görülebilmesi için bakınız: F. Ertuğrul/EĞİT-DER ve Kamu Emekçileri Sendikaları. Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Şubat 1995.

6 EĞİTİM-İŞ ve EĞİT-SEN, 23 Ocak 1995'de Ankara'da EĞİTİM-SEN'i kurdular ve ardından kendilerini feshettiler. (27 Ocak 1995).

SEN'le EĞİTİM-İŞ sendikalarımızın 5 yıla yakın bir aradan sonra olsa bile EĞİTİM-SEN'de birleşmeleri, bu yanlışın şimdi çok çarpıcı bir biçimde ve herkesçe görülebildiği izlenimi uyandırmaktadır. Başka bir deyişle EĞİTİM-SEN, demokratik öğretmen hareketimizin öteki örgütlerinden farklı olarak, aynı zamanda böyle bir yanlıştan dönüşü de simgelemektedir.

Unutulmamalıdır ki önümüzdeki Genel Kurul böyle bir kuruluşun genel kuruludur.

Gerçi EĞİTİM-SEN 5 yıllık bir ayrılıktan sonra yeniden bir araya gelen eğitim emekçilerinin topluluğudur ve uzun süren bu ayrılık döneminde ortak bir sendikal yaşamın gerektirdiği ilişkilere uyum sağlamayı zorlaştıran kimi tutum ve davranış farklılıkları oluşmuş olabilir. Üstelik birleşmenin üzerinden 6 ay gibi az bir süre geçtikten sonra Genel Kurul'a gidilmektedir ve bu kısa sürede herkesin vaktiyle EĞİTİM-İŞ'li ya da EĞİT-SEN'li olduğunu unutması, EĞİTİM-SEN çatısı altında ortak bir kimliğe sahip olduğunu duyumsaması ya da sendikanın organik bir ögesi olduğunu algılama evresine ulaşması noktasına henüz yeterince gelinmemiş olabilir.

Genel Kurul'a gidilirken, kimi başka etkenlerle başka başka guruplaşma eğilimleri de somut bir biçimde ortaya çıkabilir. Böyle bir durumda Genel Kurul'dan herkesin hoşnut olacağı bir yönetimle çıkılabilmesi kuşkusuz ki kolay olmayacaktır.

Ancak bir an bile unutulmamalıdır ki, tüm öteki kamu emekçileri sendikalarıyla birlikte EĞİTİM-SEN'i de, toplu sözleşme ve grev haklarının kazanılması ve kullanılması, demokrasi savaşımına omuz verilmesi konularında ivedi ve zorlu bir savaşım beklemektedir. En başta Parlamente'yu oluşturan siyasal partiler, Hükümet, özellikle onun sağ kanadı, bu hakların ve demokrasinin önünde aşılması daha nice zah-

metlere, mihnetlere mal olacak engeller olarak durmaktadır. Ve onlar, İLO Konferansı ve Gümrük Birliği'nin eşliğinde bir oldubittiyle, bugünleri de aratacak bir yasal düzenlemeye her an gidebileceklerdir.

EĞİTİM-SEN'in bir de geleneksel öncülük işlevi vardır ve o, bu işlevini de yerine getirmekle yükümlüdür.

Önünde böylesine zor ve başarılması zorunlu işler bulunan EĞİTİM-SEN'i her türden kişisel ya da grupsal çekişmeden sakınmak, ilerde belki de hiçbir zaman, şimdi olduğundan daha zorunlu olmayacaktır. EĞİTİM-SEN'in kuruluş dönemi Genel Kurul'una doğru sendikal haklar savaşımıcısı kimliğiyle EĞİT-DER'i anımsamak, umarız bu gerçeğin daha bir açıklıkla görülebilmesine yardımcı olacaktır.

abece, Haziran 1995.